

Morgenbladets kronikk 10. november 1948

Det var Norges egen skyld.

Av kommandørkaptein Christopher Meyer.

II.

Allerede ved valget høsten 1912 kom tilbakeslaget. Der kom andre menn til statsrådet der likesom Johan Castberg var ukjent — og forble ukjent — med eller var vantro overfor de premisser den ekstraordinære bevilgning i 1912 var bygd på. Samtidig ble den antimilitaristiske agitasjon mer og mer pågående under det brukne geværs merke, og de innenrikspolitiske problemer fanget den største interesse, samtidig som hær og marine trakk hver sin vei i spørsmålet om flytning av marinens hovedstasjon og om forsvarsgrenenes innbyrdes betydning. Da der så ikke skjedde noen landgang i Norge under krigen 1914—1918, og folk flest ikke forstod at en av årsakene til dette nettopp var ordren straks den 2. august 1914 om alminnelig mobilisering av marinen, og delvis av det faste kystforsvar, viste det seg etter krigens slutt å være frodig grobunn for innbildningen om at vi hadde opplevd verdens siste krig — mellom kulturfolk iallfall. Karakteristisk er at den forsvarskommisjon som ble nedsett i 1919 bare hadde sivile medlemmer og et mandat som innbefattet også hel avrustning som et alternativ. Sin folkerettslige og militærpolitiske veiledning fikk kommisjonen av en fremtredende representant for et pasifistisk syn på forsvarsspørsmålene.

Den videre utvikling ligger oss så pass nær i tid og er så pass kjent at jeg ikke skal gå nærmere inn på den. Nye slektledd rekrutterte velgermassen og konkurransen om dens gunst trakk indrepolitiske spørsmål mer og mer i forgrunnen på forsvarsspørsmålenes bekostning tross det opplysningsarbeid som forsvarsvenner utførte. En av disse henvendte seg i 1938 til et av den daværende regjeringens medlemmer og spurte om han ikke i det minste kunne hindre motarbeidelse fra partiets presse hvis foreningen Norges Sjøforsvar gikk i gang med en opplysningsvirksomhet som bare skulle

ta sikte på situasjonen som den da var, og ville bli i tiden fremover, og ikke skulle føre til bebreidelser til noen kant for fortidens standpunkter og forsømmelser. Dessverre erkjente han at dette ennå var for tidlig, og han erkjente at det var vanskelig for dem som hadde satt massene i gang den ene vei å få dem skiftet til motsatt retning. I den atmosfære som dette forhold skapte kunne hverken det rette initiativ til rettidige og tilstrekkelige bevilgninger eller den rette handlekraft til å få anvendt bevilgningene ventes. Det kunne med rette sies av dem som i en menneskealder hadde arbeidet for styrkelse av forsvaret at i Norge var forsvarssaken den tyngste av alle å vinne gehør for, og at det norske folk ikke ville lære å forstå betydningen av politisk selvstendighet og frihet før de mistet disse goder. Slik var stillingen blitt i mellomkrigstiden.

Som et bidrag til belysning av forholdet som det var på ansvarshavende hold etter at krigen i 1939 var brutt ut vil jeg nevne at da en av sjøforsvarets sjefer den 30. september 1939 ble spurt om ikke kystfestningenes mineforsvar var etablert svarte han: Nei, Koht vil ikke! På spørsmål om hva Kommanderende Admiral sa til det svarte han: Ja, hva kan han gjøre? Den annen svarte til dette: «Han kan og bør sette sin stilling inn på at det blir gjort.»

Et forklarende moment til dette er det foredrag som Utenriksdepartementets folkerettssakkyndige ekspert holdt i Oslo den 7. desember 1939 om «Sjøkrig og nøytralitet». Morgenbladets referat av foredraget hadde overskriftene: «Ingen plikter å gå til krig for å værge sin nøytralitet», og «En krigsførendes forgøvelser mot nøytrale berettiger ikke motstanderen til represalier». De samme synsmåter hevdet utenriksministeren i Stortinget. Dette gir oss i virkeligheten nøkkelen til å forstå hvorfor Koht handlet som han gjorde i 1939—40, og hvorfor Regjeringen for-

sømt å mobilisere i tide. Den arbeidet ut fra helt forkastelige ideer om «folkerett» under krig. Det er beklagelig at dette ikke er kommet fram som den fundamentale lærdom fra det som hendte oss.

Den som hadde den ovenfor nevnte samtale 30. september 1939 ringte til Admiralstaben morgenen den 8. april 1940 og uttalte håp om at nå iallfall var minefeltene ved kystfestningene etablert, men forstod at det ikke var gjort. Han ringte igjen om ettermiddagen ved 18-tiden og uttalte håp om at man nå iallfall la ut støtminesperringen i ytre Oslofjord, men trodde først han hørte feil da der ble svart at den saken visstnok nå var under debatt i Stortinget. Full av bange anelser gikk han deretter til Militære Samfunds medlemsmøte for om mulig å få rede på hvorledes man bedømte situasjonen, og ble der under samtale med en rekke høyere offiserer overrasket over ikke å finne forståelse for at det var Norge, og først og fremst Oslo, som var i faresonen. Spurt om hva han selv mente svarte han at han i 30 år hadde ment at hvis Norge drev strutsepolitikk ville der en dag bli et kappløp mellom Storbritannia og Tyskland om å oppnå herredømme helt eller delvis over Norge, hva der lettest kunne skje ved et lynangrep og lammelse av landets høyeste organer og mobiliseringsmulighetene, og at dagen tydeligvis nå var kommet, takket være at vår utenriksminister med tilslutning av sine kolleger syntes å innrette seg etter slik som verden etter hans mening burde være i stedet for etter slik som den er, og takket være den omstendighet at flere av forsvarrets høyeste sjefer ikke hadde de rette forutsetninger for å fylle sine stillinger på en forsvarlig måte, hva der til sammen kunne forklare sendrektig anvendelse av forsvarsbevilgninger og den forbløffende mangel på krigsberedskap og likeså forbløffende unnlattelse av den 8. april å konsentrere marinens fartøyer i Sør-Norge ved kystfestningene og å gi

klare instruksjoner for deres opp-
trede — først og fremst til panser-
skipsavdelingen ved Narvik.

Det er min overbevisning at Nor-
ge ikke ville ha blitt utsatt for an-
grep hverken fra den ene eller den
annen av de kjempende stormakter
og at vi kunne ha vært spart for de
lidelser og tap som tyskernes inva-
sjon førte med seg, hvis det forsvar
vi eide hadde vært holdt i beredskap
fra årsskiftet 1939—40, hva der var
full oppfordring til etter det vi al-
minnelige mennesker nå har fått
vite, og som det har vist seg at våre
myndigheter visste allerede den
gang. I kraft av full mobilisering
kunne vi med en suverén stats rett
ha forbudt adgangen til å bruke
våre indre farvann, heri innbefattet
innenskjærsleden langs kysten, ikke
alene for krigsskip og «statsskip»
(som f. eks. «Altmark»), men også
for *krigførendes* handelsskip. Og
dersom Tyskland ville ha møtt et
sånt skritt med fiendtligheter mot
norsk territorium ville det iallfall
ikke blitt i form av invasjonforsøk.
Vi hadde sannsynligvis blitt truk-
ket inn i krigen før eller senere, fri-
villig eller ufrivillig. Men det ville
blitt med våre statsorganer her i
landet og med klare linjer for hvem
som var våre allierte — uten frem-
med terror og uten landssvikoppjø-
rene etterpå.

At det kom til å gå som det gikk
i april 1940 var forutsagt. Det er
ikke etterpåklokskap å fremholde
dette. Jeg henviser også til en ar-
tikkel i «Vor Hær» 15. oktober 1912:
«Da krigen kom — et blad av histo-
rien» hvor et kappløp mot Norge
mellom tyske og britiske stridskref-
ter er skildret. Advarslene ble glemt,
vranglære ble ført — og trodd på.
Ansvarsfølelsen ble på så mange
måter pulverisert. Den del av det
norske folk som har hatt stemmerett
etter forrige verdenskrig har derfor
seg selv å takke for katastrofen, og
hovedansvaret faller på dem som
vakt skulle være om «de gjorde det
så godt de kunne». La oss huske den
lærdom og innprente den i de kom-
mende slekter i Norge, ikke for å
bevare den som kritikk, men for å
bygge vårt samfunn på den og sikre
Norges fortsatte tilværelse som selv-
stendig stat.

Christopher Meyer.